

Jazykové roviny

langue → parole

_____ tvarosloví

morfém → morf, alomorf

znak (forma + význam)

neznak (jen forma)

----- hláskosloví

foném → fon, alofon

----- písmo

grafém → graf, alograf

Jazykové roviny a jejich jednotky

langue

morfém muž- „dospělý mužs. pohlaví“
-i „1. pád mn. čísla“

parole

(alo)morfy muž-, muš-
morf -i

foném /m/
/u/
/ž/
/i/

fon [m]
fon [u]
(alo)fony [ž] [š]
fon [i]

grafém m
u
ž
i

(alo)grafy m, M, *m*
(alo)grafy u, U, *u*
(alo)grafy ž, Ž, *ž*
(alo)grafy i, I, *i*

Základní dělení morfémů

lexikální muž- „dospělá osoba mužského pohlaví“

- pojmenovávají
- kořeny slov
- početnější a otevřenější množina

gramatické -i „1. pád mn. čísla“

- usouvztažňují
- gramatické kategorie, příp. jejich kombinace
- méně početná a uzavřenější množina

Druhy gramatických morfémů z hlediska formy

a. afix

– sufix: *žen-a*

– prefix: *do-jet*

– infix: lat. *vincō* „vítězím“ : *vīcī* „zvítězil jsem“

– cirkumfix: tmavý : *nejtmavší*

b. samostatné slovo: *budu zpívat, I will sing*

(c. usouvztažnění bez použití gramatických morfémů?
pořadím lexikálních morfémů: John loves Mary)

Znak

– „dohodou“ stanovený a potom závazný objekt, který při komunikaci zastupuje jiný objekt/jev

– bilaterální pojetí znaku (Ferdinand de Saussure: *Kurs obecné lingvistiky*, 1916):
znak má dvě složky:

označující / signifiant / akustický obraz / **forma** }
označované / signifié / pojem / **význam** } znak

příklady jazykového znaku:

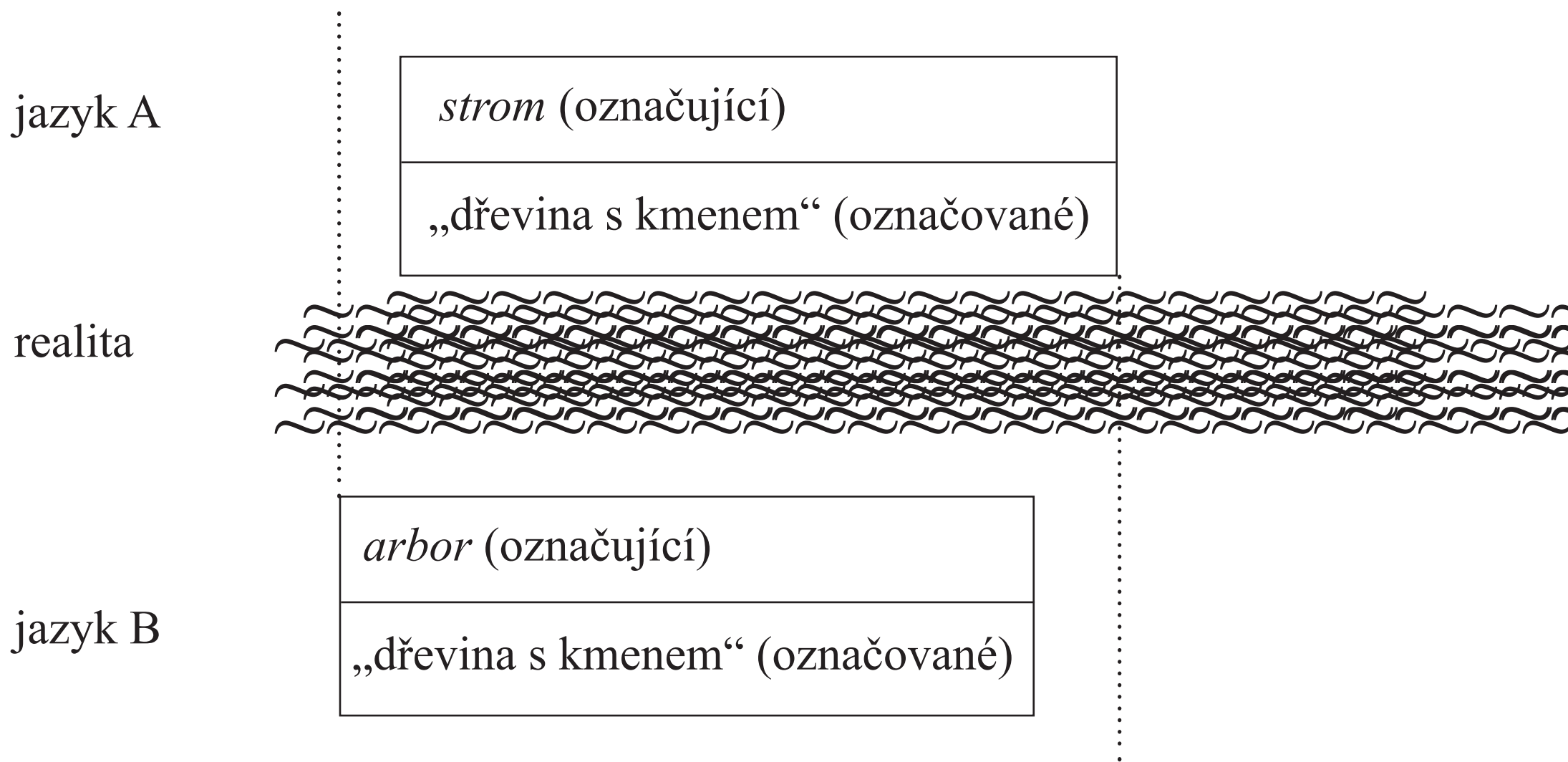
označující žen- (v č. slově *žena*) }
označované „dospělý lidský jedinec ženského pohlaví“ } znak

označující -a (v č. slově *žena*) }
označované 1. pád jednotného čísla } znak

-a (v č. slově *pána*) }
2. pád jednotného čísla } znak

Znak

- obě složky znaku jsou abstraktní, psychickou záležitostí, uloženy v mysli
- vztah k realitě je nepřímý (znak zastupuje realitu)

Arbitrárnost znaku

– libovolnost spojení mezi celým jazykovým znakem a realitou:
= není žádný vnitřní důvod, proč je určitý úsek reality zastupovaný v jazyce právě tím a tím znakem a ne nějakým jiným

– libovolnost spojení mezi označujícím a označovaným:
= není žádný vnitřní důvod, proč by konkrétní označované mělo být vyjadřováno právě konkrétním označujícím

jazyk A

<i>sníh</i>	<i>voda</i>
„voda v pevném skupenství v podobě vloček“	„kapalina...“

jazyk B

<i>aput</i>	<i>mauja</i>	<i>masak</i>	<i>putak</i>

Sémiotika/sémiologie

– věda o znacích

– různě propracované znakové systémy:

dopravní značky

hry

znakový jazyk neslyšících

umělé jazyky

počítačové jazyky

lidový kroj

„jazyk zvířat“